

Testament

Dat is het waere maer o so singuliere

levensverhael

over de jaeren 1672-1706 van

Jansen, alias Martin

Balingre, alias

De Stroeve

Pleegvaer van

Cilie de Cosse

Alias

Nevelhekse

Vertaald ende van commentaeren voorsien door

Albert Jans Messelaer

VOORWOORD 2013

In 1884 werd in de Hoogeveensche Courant een gedeelte van de Clapper der Calkoens gepubliceerd, waarin we de oervorm van de novelle 'Nevelhekse' herkennen. De Clapper was een als dagboek geschreven kroniek van de plaats Hoogeveen, waarin Arent en Petrus Calkoen hun belevenissen vastlegden. De Hoogeveense schrijver/schilder Albert Steenbergen (1814-1900) vond dit dagboek, zo vertelde hij, en publiceerde eruit. De novelle 'Nevelhekse' is de uitgebreide uitwerking van enkele onderdelen uit de Clapper. Centraal hierin staat de liefde van Cilie de Cosse, bijgenaamd Nevelhekse, voor jonker Allard. Een liefde die door standsverschil en veel vooroordelen niet mogelijk bleek. Cilie werd door de bijgelovige seizoenarbeiders uit de velden zwaar gediscrimineerd. Ook dit bijgeloof krijgt veel aandacht.

In de novelle 'Nevelhekse' worden veel vooroordelen en bijgelovigheden rondom Cilie ontzenuwd, maar blijven andere vragen en losse verhaallijnen volledig onopgehelderd. Alles wat we van Cilie met zekerheid weten, is wat Arent en Petrus Calkoen van haar wisten. Er zijn enige vage verwijzingen naar haar herkomst opgenomen. Dingen die verteld werden, of die Allard ter ore kwamen, en vervolgens door hem weer doorverteld werden. Over de juistheid daarvan kan flink getwijfeld worden. In de oorspronkelijke Clapper kwamen diverse opmerkingen over haar verleden niet eens voor. Kwamen de verwijzingen in de novelle 'Nevelhekse' wel uit de Clapper, of kwamen ze enkel uit de geest van Albert Steenbergen? Kwam misschien ook de Clapper uit diens geest? En klopt het wel, wat er allemaal van Cilie's pleegvader gezegd werd? Hij werd 'De Stroeve' genoemd, en men dacht nogal slecht over hem. Als Cilie's beeld vertroebeld werd door vooroordelen en bijgeloof, zat er dan misschien ook achter de pleegvader een beminnelijk mens, die niet begrepen werd door de mensen uit zijn tijd?

Onder de stukken die via familieleden en vrienden van Albert Steenbergen in archieven kwamen of in particuliere verzamelingen bewaard werden, vinden we ook een 'schatkaart'. De Hoogeveeners Arent en Petrus Calkoen gaven aan waar ze kostbaarheden bewaard hadden. Het was op de hoek van hun erf en bouwland, op de noordkant van het Haagje, bij de Hoofdstraat. In de laatste vijf jaar van de 20ste eeuw is dit stuk grond volledig op de schop gegaan. Bij gebrek aan begeleiding door (amateur)archeologen, werd volkomen achteloos omgegaan met alles wat er aan waarde in de grond kon zitten. Alle sporen van de eerste bewoning van Hoogeveen werden volkomen vernield.

Op een avond, na een regenbui, liep er een scharrelaar over de modderige paden, achter de afzetting van hoog hekwerk. "Verboden Toegang" moet er gestaan hebben, maar hij las dit uit principe niet. De regen had die avond een oud verkleurd stuk glas schoongespoeld, dat glom in het schijnsel van de volle maan. De scharrelaar zag dat het een grote fles was, met een ruime hals.

Zo'n flinke glazen pot, waarin soms ook wel dieren op sterk water worden bewaard. Toen hij de fles op en neer bewoog, hoorde hij dat er iets in zat. De flessenhals was afgedicht met een grote kurk, die overgoten bleek door stempellak, zodat het geheel volledig waterdicht was geworden. Thuisgekomen besloot de scharrelaar dit zegel te verbreken. Het glas bleek te zwak te zijn om de krachten te doorstaan. Het glas brak. Er rolde een ring over tafel. Er ontvouwde zich een stapel tekeningen, brieven, verklaringen en enkele volledig volgeschreven katernen in kwartoformaat:

HET TESTAMENT VAN DE STROEVE

Het begin van het Haagje, begin 20ste eeuw, dat eind 20ste eeuw helemaal op de schop is gegaan. Links stond ooit de woning van de Calkoens. Kwam hier het testament uit de grond?

We volgen de tekst van een bewerking in gangbaarder Nederlands. We laten de oorspronkelijke zinsstructuur zoveel mogelijk in stand. Het vraagt misschien wat meer geduld, maar het verhaal zal zijn lezer rijkelijk belonen.

INLEIDING 1705

Gedrongen door omstandigheden, waarover ik op het eind van dit schrijven meer hoop toe te lichten, zet ik mij neer voor het schrijven van dit apologeticum (= verweerschrift), echter beseffend dat oren die niet willen horen en ogen die niet willen lezen, de letters zullen laten, al waren ze een zuchtje wind in een novemberstorm. Beseffend dat ik bezig ben met paarden voor de zwijnen gooien, hoop ik echter op minstens één wonder in deze door leed en onbegrip verdorven wereld. En laat dit dan zijn, dat er op zijn minst één mens is die met interesse naar mijn schrijven zal kijken, en lezen zal wat ik te zeggen heb. Ik zou dit schrijven bij het begin kunnen laten beginnen, en mijn geboorte als uitgangspunt nemen. Maar wie is er geïnteresseerd in gewone dagelijkse dingen van de zoon van een landarbeider van een van de vele boeren tussen Meppel en de Huizen op het Hoogeveen (= Hoogeveen) ? Laat ik volstaan met te vertellen dat ik geboren ben als oudste zoon uit een huwelijk van oprecht vrome ouders, die mij voorgingen in hun welgemeende godsdienstige leven. Na mij kwamen twee broertjes en twee zusjes. Wij vulden onze dagen met spelen en beseffen dat we maar arbeiders waren, zodat we in alles de kinderen van de boer waarbij vader werkte hun zin moesten geven. Als de schelmen zich misdroegen, als waren ze Filistijnen in het land van David, hadden wij te zwijgen. Ook als we onterecht de schuld op ons geschoven kregen. Want een arbeider kwam nooit tegen zijn boer op, noch diens kind tegen een boerenzoon. Dit alles zal wel vallen onder de naastenliefde, die ook de boer en zijn gezin in woord beleden, maar eerlijk gezegd heb ik dat niet en nooit kunnen begrijpen. Paulus zei tegen de slaaf dat hij zijn meester moest dienen, en tegen de meester dat hij met de slaaf om moest gaan zoals hij met zijn vriend Paulus zou doen, dus die preekte een gelijkheid en onderlinge dienbaarheid van mensen waar de wereld nog steeds niet naar wil horen. Moge de Heere zelf rechtvaardiger zijn en verantwoordelijk behouden wie verantwoordelijk is, dan komt het uiteindelijk wel goed, ook al moeten we wachten tot de laatste bazuin. Zelf hield ik mij vooral onledig met de schepershoren van de koeherder, een grote stierenhoorn, die ik mijn leven lang bij mij gehad heb.

Jansen, alias Martin Balingre, alias De Stroeve, pleegvader van Cilie de Cosse, bijgenaamd 'de Nevelhekse'. Hij is de schrijver van deze levensherinneringen.